

Det myke blikket

Albert Maysles' mor lærte filmskaperen å møte mennesker med respekt.

Han kommer aldri til å pensjonere seg, til det er han for nysgjerrig. Den hvithårede mannen lager fortsatt filmer. Albert Maysles har festet med Rolling Stones og The Beatles, blitt kompis med Fidel Castro, filmet Dalai Lamas morgenmeditasjon, vært til stede med kamera under en abort og filmet mennesker som dør. Hemmeligheten bak hvordan han har åpnet såpass mange lukkede dører, ligger i blikket. Det han gir folk når de møtes for første gang.

- Det er en veldig subtil ting å for-
nemme et blikk som forteller deg at
du blir respektert av den som ser på
deg, men folk merker det. Jeg lærte
det av min elskverdige mamma. Hun
sa alltid «Det finnes noe godt i alle».
Så selv folk jeg egentlig skulle mislikt,
elsker jeg. Jeg er utrolig glad i men-
nesker.

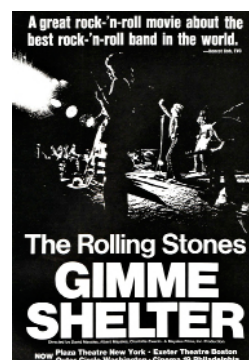
- Er kjærlighet motivasjonen din?

- Vet du, det er bare noen måneder
siden jeg fant svaret på hva som har
motivert meg til å lage filmer i over
50 år: Noen må være oppmerksom.
Og jeg har vært den som lytter, den

AKTUELL:

I morgen kom-
mer dokumen-
tarfilmskaperen
Albert Maysles
til Nordic/Docs,
dokumentarfilm-
festivalen
i Fredrikstad
for å holde kurs.

TEKST: **LINE
TILLER**
FOTO: **MALIN
FEZEHAI**

DOKUMENTARISTEN: Albert Maysles forteller at han var venneløs som liten. I dag er han 86 år og kompis med Fidel Castro, Dalai Lama og Mick Jagger. Fordi han aldri har lagt ned videokameraet sitt.

Jeg innleder livslange venneforhold med absolutt alle jeg filmer

som er til stede. På den måten blir også publikum opplyst, og med en slik mulighet til å gjøre godt i verden klarer jeg ikke å stoppe.

Albert Maysles tar imot i sitt fireetasjes kråkeslott i Harlem i New York.

Langs en hyssing over blomsterpotene utenfor huset hans henger fargerike bønneflagg, tøystykker med fredsbudskap. Mens Maysles tasser forbi bokhyller så høye at man må ha stige for å nå de øverste, peker han over skulderen i retning bryllupsgaven fra Henri Cartier-Bresson og legger kjøpt til at lunefulle Kaseem noen ganger også klorer. Litt rart, for slike manerer er det siste man kunne tiltenkt kattens eier.

OSCAR-NOMINERT. Maysles er varm i stemmen og myk i blikket. Dokumentarfilmskaperen er utdannet psykolog, og laget sin aller første film i 1955, uten lyd, fra et psykiatrisk sykehus i Russland. I dag er opptakene hans pensum på filmskoler. Etter at han ga ut legendariske *Grey Gardens* i 1976, har han mottatt en Oscar-nominasjon, en mengde gull- og glassstatuetter med inskripsjoner som «Lifetime Achievement» og «Honor Award», og han blir nå kalt gudfaren av dokumentarfilm.

SAMARBEIDSPARTNER. Da Albert Maysles vokste opp i Boston på 1930-tallet sammen med sin lillebror, som senere skulle bli hans samarbeidspartner og lydmann, hadde han ingen venner. Ikke fordi han var et usedvanlig stille barn, men fordi hans jødiske familie bodde i et irsk nabobolag, og antisemittismen var på sitt

mest hatefulle. Nå har Maysles flere venner enn han kan telle. Fire av dem er irske bibelselgere fra Boston.

- Ironisk nok var det guttene fra *Salesman* som skulle bidra til min første store dokumentarsuksess. Men jeg innleder livslange venneforhold med absolutt alle jeg filmer, sier Maysles og humrer godt fra favorittplassen i hjemmet sitt, en mønstrete hagesofa som står på et blått gulvteppe med hvite skydotter.

Herfra har han utsikt til malerkunst og trefigurer fra alle verdenshjørner, samt innrammede sort-hvitt-bilder av Truman Capote og Malcolm X. Da Maysles landet på Cuba for første gang, satte han seg inn i en taxi og sa smått naivt, men desto mer effektivt: «Hvor er Fidel?» Han ble raskt funnet, og ekspresidenten kaller nå Albert bare «Al».

En dag på 60-tallet ble Maysles og broren hans oppringt av Lee Radziwill, Jackie Kennedys lillesøster. Hun ville at brødrepåret skulle filme fortellingen om hennes barndom på feriestedet The Hamptons utenfor New York. Men da «The Maysles» ankom stranden, fant de fort ut at Kennedys søskenbarn, 58 år gamle Edie og hennes mor Edith, kanskje var hakket mer spennende. Maysles brukte seks uker sammen med lus, kattepiss og grevlinger på å fange smertefullt ærlige kommentarer som skjøt frem og tilbake mellom en mor og en datter som etter å ha bodd oppå hverandre hele livet, hadde innledet et slags hat/elsk-forhold.

- Folk spør oss hele tiden om dame- ne ikke bare spilte for kamera, men de var like gjerne når de var alene

MINNER FRA ET LIV:

I en lyserosa stue i Harlem på Manhattan har Albert Maysles og kona Gillian gjennom et langt liv spart på kunst og skatter fra hele verden.

BRYLLUPSGAVE: Dette bildet av maleren Henri Matisse fikk ekteparet av fotografen Henri Cartier-Bresson da de giftet seg.

FAN: Menneskerettighetsforkjemperen Malcolm X har fått plass i glass og ramme hjemme hos Maysles.

VIKTIGST: Maysles mener dokumentaren *Grey Gardens*, om en mor og datter, er den viktigste han har laget.

EDIE X 2: «The Beales» hjemme hos seg selv under opptakene av *Grey Gardens*. Maysles avslører at «Little Edie» ble forelsket i ham under opptakene.

42
68

43
68

KONTORKONTROLL: Mens manager i Maysles Films Inc, Kay Dilday, holder tak i budsjetter og e-mails, forblir Albert Maysles kunstneren. Den som konsentrerer seg om historien, alltid historien. – Målet mitt er å vise sannheten, og jeg er sikker på at alt jeg får, er autentisk, selv om mange filmskaper har et budskap eller en vinkel nå for tiden.

Jeg mottok flere brev fra Edie etter sommeren i The Hamptons. På det aller siste sto det: «Dette er et kjærlighetsbrev jeg skulle ha skrevet til deg for lenge siden»

som når vi var til stede. Og dette vet jeg, fordi vi ankom grytidlig noen morgener og gjemte oss i buskene for å tyvlytte på samtalen deres.

Maysles sier sjelden noe når han filmer folk, han hater lyskastere og intervjuer aldri. Det er som om han faller inn i situasjoner fra oven, trykker på opptaksknappen, holder kjeft og lar virkeligheten tegne seg selv foran linsen hans. Helst så nært som estetisk mulig.

- Vi forventer å få sannheten servert fra dokumentarer. Men nå for tiden er det mange filmskapere som har et spesifikt budskap eller en forhåndsbestilt vinkling. De er ute etter å bevise at de selv har rett. Noen iscenesetter situasjoner heller enn å vise hva som faktisk skjer, og denne utvanningen er ikke bra.

GUDDOMMELIG HENDELSE. Orson Welles ga en gang Maysles et tips. Å se etter «en guddommelig hendelse» under opptakene. Gjerne en gledelig tilfeldighet, noe Maysles har gjort, og som gjør at han angstfritt overlater regien til Gud. Han gjør det hver gang. Denne friheten kan være årsaken til at mennesker som blir filmet av Maysles, føler at kameraet han bærer på skulderen, er usynlig.

- Jeg mottok flere brev fra Edie etter vår sommer sammen i The Hamptons. På det aller siste sto det: «Dette er et kjærlighetsbrev jeg skulle ha skrevet til deg for lenge siden.»

- Hun falt for deg?

- Ja.

Maysles sier ikke mer om den saken, men forteller at *Grey Gardens* nok er den dokumentaren som har betydd mest for storsamfunnet, og at det er en deilig historie om to eksentriske damer fra en fin slekt i et fallegardig herskapshus.

- Jeg har ikke møtt en eneste homofil mann i Amerika som ikke har sett den dokumentaren minst fem ganger. Utallige Gay Gardens-fester er blitt arrangert. Hvorfor? Når to mennesker lever et såpass annerledes liv og sier «her er vi», så åpner det dører for å bli akseptert som den man er. Jeg tror drømmer er blitt sanne på grunn av *Grey Gardens*.

HISTORIER. Maysles begynner mange svar med en historie. En av hans favoritter handler om da datteren hans var fire år gammel og ble med far for å hente morgenavisen.

- Den var ikke kommet, så hun kikket opp på meg og sa: «Men pappa, det er fordi folk ikke har blitt drept ennå.»

Maysles nikker med et velbrukt overrasket blikk, et blikk som viser at han er fornøyd med datterens skarpheit, men opprørt over hvor vond kommentaren kjentes. Siden denne dagen har han vært opptatt av fred. Maysles' største ønske er å følge fredsmeglere tett, gjerne verden rundt.

- Ville det ikke vært forfriskende med mer lykke og glede i dokumentarer og filmer? Hollywood har et konfliktkriterium som ikke er sant, alt heter jo noe med «killing» nå for tiden.

STONES-KOMPIS: Dette bildet er tatt i 1969 under innspillingen av Rolling Stones-dokumentaren *Gimme Shelter*. Her står Albert sammen med (f.v.) bror og lydmann David, Mick Jagger og Charlie Watts.

PENSJONIST – ALDRI: Hver dag går Albert Maysles til kontoret sitt, fem kvartaler unna der han bor. Hans neste filmprosjekt handler om motivet for «den amerikanske drømmen», fortalt av folk på tog.

Hele tiden øker interessen for blod og vold. Jeg skjønner det ikke. Jeg var på kino her om dagen, da så jeg ryggen på Michael Moore. Jeg er ikke så glad i ham, han er hele tiden ute etter å ta folk. Men så forteller han meg at «nå, Albert, nå skal jeg lage dokumentarer om lykke». Jeg ble så glad.

Han løfter raskt på øyenbrynene så pannen får tynne, bølgede rynkestreker.

- Det ligger en kraft i dokumenta-

rer som gjør at vi blir satt i kontakt med verden og vår samtid. Når vi ser dokumentarfilm, blir vi bedre mennesker. Jeg er overbevist om at hvis jeg hadde laget en dokumentar om en liten iraksk familie så folk i Amerika hadde blitt kjent med dem, da ville vi ikke gått til krig. Fred er mulig. Noen må bare peke på det, og vi må snakke om fred litt oftere. ■

a-magasinet@aftenposten.no

NOEN AV MAYSLES' FILMER

What's Happening: The Beatles in the USA (1964)

Meet Marlon Brando (1966)

Gimme Shelter (1970)

Salesman (1969): Skildrer hverdagen til fire bibelselgere

Grey Gardens (1976): Om en mor og datter som bor sammen.

The Love We Make (2011). Paul McCartneys vei gjennom New York like etter 11. september-terroren.